CELERITATEA PROCESULUI ÎN FAZA DE PREGĂTIRE A CAUZEI PENTRU DEZBATERI JUDICIARE

EXPEDITIOUSNESS IN THE STAGE OF PREPARING THE CASE FOR TRIAL

CZU: 347.441.13:347.95 **https://doi.org/10.59295/spd2025j.65**

Veaceslav BOTNARI
ORCID: 0000-0002-9251-8880
E-mail: vbotnari@mail.ru
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary. *The present paper aims to highlight main issues of the preparation of an action for public hearings in civil proceedings. During our study we found out that many cases solved in general procedure are being held a lot of time for the preparation when there was very few actions done in an exaggerated amount of time set by judge for the court meetings. Such approach is counterproductive and is contrary to the aim of this phase, which must be done so that the case will be solved fast and right. Beside the issues found during the study, this paper tries to provide a proper set of actions in order to achieve the law prescribed aims.*

Keywords*: debates, efficient, judge, preparations, term.*

INTRODUCERE

Pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare este una dintre fazele obligatorii în procesul civil [1, p. 36], în cadrul căreia pe lângă judecător și grefier au roluri mai mult sau puțin importante și alte persoane [2, p. 22, 24], participanții la proces sau persoanele care contribuie la înfăptuirea justiției cum ar fi specialiști, interpreți, traducători etc. Însă judecătorul este cel obligat să asigura buna pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare. Pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare deși are stabilite drept scopuri [3, art.183 alin.2]:

a) precizarea legii care urmează a fi aplicată şi determinarea raporturilor juridice dintre părţi;
b) constatarea circumstanţelor care au importanţă pentru soluţionarea justă a cauzei;
c) stabilirea componenţei participanţilor la proces şi implicarea în proces a altor persoane;
d) prezentarea tuturor probelor;
e) evaluarea oportunităţilor de soluţionare a litigiului prin mediere;
f) examinarea și decliderea în privința cererilor depuse și neexaminate de instanța de judecată privind efectuarea expertizei, numirea/recuzarea expertului, reclamarea probelor, asigurarea acțiunii;

g) stabilirea termenelor pentru efectuarea actelor procedurale;
h) stabilirea locului, a datei, a orei şi a duratei şedinţei de judecată;
i) stabilirea ordinii şi timpului necesar pentru audierea martorilor, a experţilor sau a altor persoane, pentru efectuarea altor acte procedurale.

Concomitent în alin.1 a art.183 CPC este stipulat că *"După ce primeşte cererea de chemare în judecată, judecătorul pregăteşte cauza pentru dezbateri judiciare* ***pentru a asigura judecarea*** *ei* ***justă şi promptă****."*

În contrast cu aceste două deziderate menționate în art.183 alin.1 CPC, cele expuse în art.183 alin.2 CPC par a fi mai curând obiective ale fazei de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare care sunt necesare pentru atingerea scopurilor.

Deci ne permitem să concluzionăm că de fapt pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare are două scopuri:

1) Examinarea justă a cauzei;
2) Examinarea promptă a cauzei.

Judecătorul trebuie să vegheze asupra îndeplinirii tuturor acțiunilor, sarcinilor, obiectivelor de la această fază anume pentru a se asigura de faptul litigiul pe care îl are în examinare va fi soluționat just și cu celeritate.

Astfel, în măsura în care pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare are scopul de a contribui la judecarea *inter alia* promptă a cauzei, această fază nu trebuie să se desfășoare într-o manieră care să contravină acestui scop. Așa cum vom arăta *infra* pe baza unui studiu de caz instanțele judecătorești omit să țină cont de necesitatea realizării prompte a sarcinilor de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare în această fază.

MATERIAL ȘI METODĂ

Prezenta lucrare a fost inspirată în principal din practica judiciară devenită cunoscută autorului în diverse cauze civile, apreciată prin prisma reglementărilor aplicabile, dar și a opiniilor doctrinare autohtone. Astfel, în continuare se vor expune cu titlu de studiu de caz acțiuni ale instanțelor judecătorești din două categorii de cauze civile care contrastează între ele după modul în care s-au realizat obiectivele și scopurile pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare.

În cadrul cauzelor care se examinează în procedura cererilor cu valoare redusă judecătorii pregătesc cauza într-o manieră simplificată caracteristică acestei proceduri, fără a stabili ședință de judecată în scopul pregătirii. Măsurile întreprinse în acest scop de regulă se rezumă la comunicarea cererii de chemare în judecată către pârât cu oferirea unui termen pentru ca acesta să prezinte referința și cu probele la aceasta, dar fără a prejudicia dreptul de a apela la toate mijloacele de apărare material sau procesual juridice disponibile. Instanța nu este obligată să verifice imediat respectarea de către participanți a termenului acordat fiind în drept să își rezerve o anumită perioadă pentru a reveni la examinarea cauzei cu condiția ca toate acțiunile sale să se încadreze în termenele prevăzute de lege.

Astfel instanța apreciază la intervale pe care ea însăși le stabilește în ce măsură cauza este pregătită suficient pentru ca judecătorul să o poată examina pe fond și eventual pronunța o hotărâre. În cazul în care există necesitatea de a interveni, de exemplu pentru a cita pârâtul prin alte metode decât scrisoare cu aviz de recepție, ea o poate face din oficiu, fără ședință de judecată, punând în sarcina reclamantului realizarea acțiunilor necesare. Recepționând referința pârâtului, dar mai cu seamă obiecții de natură procesual juridică sau excepție de tardivitate, instanța va fi obligată conform art. 185 lit.e) CPC, coroborat cu art.9 și 26 CPC, să le remită reclamantului pentru ca acesta să se poată expune. Instanța ar putea numi ședință publică pentru discutarea acestora, dar nu este obligată să o facă, mai ales dacă părțile pot pe deplin să se expună în scris. Astfel, instanța își manifestă rolul diriguitor și conduce lucrările procesului astfel încât acestea să se deruleze eficient din cel puțin trei perspective: a) asigurarea drepturilor părților de a se expune asupra tuturor aspectelor relevante ale cauzei; b) asigurarea faptului că instanța a primit toate informațiile de care are nevoie pentru a putea pronunța o hotărâre legală și întemeiată sau de a finaliza legal și întemeiat procesul fără a pronunța o hotărâre; c) realizarea tuturor acestor acțiuni în interiorul termenului prevăzut de lege pentru examinarea cauzelor cu valoarea redusă (adică într-un termen nu doar rezonabil, dar chiar restrâns).

Desigur unii judecători la examinarea cauzelor în procedura cererilor cu valoare redusă decid de a le examina în procedură generală de fiecare dată când întâlnesc o situație atipică (de ex. când pârâtul nu recepționează corespondența instanței [4], sau când sunt formulate anumite obiecții procesual juridice, iar uneori și la simpla solicitare a oricărei părți), însă, așa cum am arătat în studiile anterioare [5, p.306] o asemenea abordare nu este conformă cu lege și nici cu esența acestei proceduri.

De cealaltă parte atunci când cauzele sunt examinate în procedură generală judecătorii și participanții la proces adesea devin ”prizonieri” ai agendei judecătorului, care nu permite fixarea ședințelor la intervale reduse care ar fi suficiente realizării unor acțiuni de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare. În asemenea situații, judecătorii și participanții se întâlnesc la intervale destul de mari, în ședințe de judecată fixate cu ocazia pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare pentru a constata existența diferitor incidente procedurale care determină necesitatea fixării unor alte termene, tot în ședință de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, și care, evident sunt la fel de extinse.

Pentru exemplificarea aspectelor discutate în prezenta se prezintă studiul de caz dintr-o cauză civilă, deosebit de elocventă pentru acestui studiu. Această cauză încă se află în curs de examinare și pentru a nu prejudicia examinare ei prin atenție publică nu va fi citată. Acțiunea a fost acceptată spre examinare în procedura cererilor cu valoarea redusă în luna noiembrie 2023. Pârâtul în termenul de 30 zile acordat de instanță a depus referință, acțiune reconvențională (dar care la fel este de valoare redusă), și o cerere privind atragerea în proces a unor intervenienți accesorii. Instanța, deși nu a

avut temei, a decis să examineze această cauză în procedură generală fixând primul termen de judecată în scopul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare pentru luna iunie 2024 (adică după 6 luni de la primirea acțiunii în procedura cererii cu valoare redusă). Această ședință nu a avut loc din motivul antrenării instanței într-o altă cauză.

Următoarea ședință a fost fixată pentru luna decembrie 2024. În acest moment cauza se afla deja de un an pe rol, perioadă în care instanța nu a decis nici asupra atragerii în proces a intervenienților accesorii și nici asupra acceptării spre examinare a acțiunii reconvenționale. Din această perioadă care formal a fost dedicată pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, 11 luni s-au scurs fără a fi efectuată vreo acțiune în scopul pregătirii ei doar din motiv că instanța nu petrece acțiuni de pregătire în afara ședințelor de judecată.

În ședința din luna decembrie 2024 s-au atras în proces intervenienții accesorii propuși de pârât și s-a constat că reclamantul reconvențional nu a achitat taxa de stat pentru acțiunea reconvențională. Deci au fost necesare 12 luni pentru ca instanța să constate că trebuia achitată taxa de stat și că urma să atragă în proces intervenienții accesorii. Aceste acțiuni puteau și trebuia fi realizate din oficiul instanței, fără ședință de judecată, într-un termen destul de redus.

Astfel, instanța a amânat ședința pentru luna mai 2025, pentru a fi citați intervenienții accesorii proaspăt atrași în proces și pentru ca reclamantul reconvențional să achite taxa de stat pentru acțiunea reconvențională.

În ședința din luna mai 2025 a fost prezentată taxa de stat pentru acțiunea reconvențională și s-a constatat lipsa citării intervențiilor accesorii. Instanța a amânat ședința pentru citarea repetată a intervenienților accesorii, iar chestiunea punerii pe rol a acțiunii reconvenționale a lăsat-o deschisă pentru a acorda posibilitate să se expună avocatului reclamantului care nu era prezent în ședință (dar nici nu ceruse amânare). În acest moment cauza se află 18 luni pe rol în fază de pregătire deși putea și trebuia să fie examinată în procedura cererilor cu valoare redusă întrucât nu era nici complexă, nu necesita administrarea unor probe în ședință de judecată, și nici părțile nu ceruseră ședință publică.

În ședința din iunie 2025 s-a decis acceptarea spre examinare a acțiunii reconvenționale, s-a dispus citarea publică a intervenienților care așa și nu au recepționat citațiile instanței, și, s-a amânat ședința pentru luna noiembrie 2025 pentru a acorda posibilitate pârâtului reconvențional să se expună pe marginea acțiunii reconvenționale care a fost depusă în decembrie 2023.

Cu anumită probabilitate că ședința următoarea se va amâna datorită referinței asupra acțiunii reconvenționale a pârâtului reconvențional.

Observațiile autorului constată că gestionarea fazei de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare atunci când cauza se examinează în procedură generală are loc în mod similar cu cel descris supra în majoritatea cauzelor – instanțele nu întreprind măsuri de pregătire a cauzei în afara ședințelor de judecată, aceasta ducând la perioade extinse în care cauza stagnează.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

La examinarea *prima facie* a situațiilor sus expuse se poate constata că în primul caz instanțele reușesc să întreprindă măsuri de pregătire a cauzei în lipsa participanților la proces și fără ședințe de judecată, iar în cel de-al doilea exemplu pe parcursul a doi ani și 5 ședințe de judecată s-a decis acceptarea spre examinare a acțiunii reconvenționale și s-au atras în proces intervenienții accesorii, pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare fiind încă nefinalizată.

Cu regret situații similare se atestă într-un număr mare de cauze. Judecătorii care examinează cauze în procedură generală consideră că toate acțiunile de pregătire a cauzei pot fi realizate doar în cadrul ședințelor de judecată.

În opinia autorului o asemenea abordare este de departe contrară principiului celerității, a rolului diriguitor al judecătorului, a scopurilor prevăzute de lege pentru pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare și contrară principiului economiei procesuale.

Conform art.185 alin.1 CPC *" Judecătorul, în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, îndeplineşte următoarele acte: ..."*, în continuare alin.2 din același articol prevede că *"Pentru clarificarea tuturor aspectelor legate de pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare, în special a celor referitoare la prezentarea probelor, judecătorul* ***poate*** *convoca părţile în şedinţă de pregătire."*

Din exigențele acestor două norme rezultă că judecătorul poate îndeplini actele prevăzute la art.185 alin.1 CPC și fără a chema părțile în ședință, or, stabilirea acesteia este lăsată la discreția judecătorului pentru situații când aceasta este necesar și rațional.

"*Legislaţia procedurală remarcă rolul activ al judecătorului în procesul civil, inclusiv la etapa pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare. Rolul activ al judecătorului este un principiu care instituie regula, potrivit căreia, pentru aflarea adevărului în pricina cercetată, în desfăşurarea procesului civil, magistratul nu trebuie să adopte o poziţie pasivă, să asiste neputincios la desfăşurarea acestuia" [6].* În acest sens, opinăm că instanța de judecată, până la data ședinței de judecată ar putea constata că un participant la proces nu a recepționat corespondența expediată de instanță și să decidă citarea acestuia prin metode alternative, inclusiv prin citare publică, punând în sarcina unei părți această acțiune și/sau cheltuială. Pe seama exemplului sus expus, instanța putea, și trebuia, din oficiu să nu dea curs acțiunii reconvenționale cu acordarea unui termen pentru achitarea taxei de stat, iar ulterior, dacă viciul a fost remediat, să o remită reclamantului cu propunerea de a depune o referință. Aceste acțiuni puteau fi realizate într-un termen de cel mult două luni fără nici-o ședință. Instanța nu este obligată să atragă în proces intervenienții accesorii doar după discutarea acestei chestiuni în ședință publică - părțile se pot expune și în formă scrisă.

Putem fi de acord că stabilirea ședinței de judecată pentru clarificarea oricărui aspect de pregătire a cauzei nu ar contraveni art.185 alin.2 CPC, însă aceasta poate să contravină principiului celerității și cu siguranță contravine principiului economiei procesuale.

Astfel instanța nu ar trebui să irosească timpul, în primul rând său, dar și al celorlalți participanți la proces prin stabilirea unor ședințe de judecată în care nu se discută chestiuni importante și care nu necesită dezbateri.

CONCLUZII

Nu a fost scopul prezentei lucrări să stabilească lista exhaustivă a acțiunilor pe care instanța de judecată le poate realiza în lipsa participanților la proces fără o ședință publică ci să atragem atenția că instanțele de judecată trebuie să își asume rolul diriguitor și să asigure pregătirea cauzei într-un mod proactiv, din oficiu și nu doar în ședințe de judecată publice irosind propriul timp, dar și timpul și banii justițiabililor care sunt nevoiți să achite prezența reprezentanților săi în ședințe. Aplicarea sugestiilor formulate de autor ar duce la o administrare mai eficientă a procesului de înfăptuire a justiție care va fi benefică pentru toți subiecții implicați, inclusiv judecătorilor, care vor putea aloca timpul său limitat pentru desfășurarea ședințelor în cauzele și cu privire la chestiunile care ridică întrebări serioase și într-adevăr merită a fi discutate public.

REFERINȚE:

1. Drept Procesual Civil. Partea Specială: manual. Coord. Elena BELEI. Chișinău: [s.n.], 2016. ISBN 978-9975-4072-2-9
2. Drept Procesual Civil. Partea Specială: (curs univ). Elena BELEI, Felicia CHIFA, Alexandru Cojuhari [et.al],2009. ISBN 978-9975-78-784-0
3. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova: nr. 225 din 30.05.2003. În: Registrul de stat al actelor juridice. [citat 05.06.2025]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149038&lang=ro#
4. Notă informativă a Curții Supreme de Justiție a RM ce vizează practica judiciară de examinare a cererilor cu valoare redusă. [citat 05.06.2025]. Disponibil: http://csj.md/images/Nota_informativaG.pdf
5. BOTNARI, Veaceslav. Aspecte ale examinării cererilor cu valoare redusă. *În: Integrare prin cercetare și inovare.Științe juridice și economice.* SJE, 10-11 noiembrie 2022, Chișinău. 2022, pp. 305-307. ISBN 978-9975-152-48-8.
6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 5 din 17.11.2014 Cu privire la actele judecătorului în faza intentării procesului civil și pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare [citat 05.06.2025]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=189 .